

УДК 342.7(4) “18”

*Вдовичин І. Я., д. політ. н., професор,
завідувач кафедри теорії держави і права,
Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів.*

ТЕХНОКРАТИЧНА МОДЕЛЬ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН В ПОЛІТИКО-ПРАВОВИХ ПОГЛЯДАХ К.-А. СЕН-СІМОНА

Анотація. В статті аналізуються політико-правові погляди Сен-Сімона в контексті технократичного підходу до проблем держави і права. Ідеї мислителя розкриваються із застосуванням порівняльного підходу. Сен-Сімон формував свої погляди під впливом двох революцій — американської та французької, учасником яких він був, та подій які стали їх наслідком. Усе побачене та переосмислене спонукало Сен-Сімона зробити висновок що спроби змінити світ на краще шляхом насильницького перевороту не те що неефективні, а радше дають зворотні наслідки. У той же час очевидним є факт що існуючі суспільні відносини є неефективними, невідповідними вже досягнутому рівню технологічного поступу. Сен-Сімон обстоює думку що основою зміни суспільства є людина. Для вдосконалення суспільних відносин необхідно створити умови, які сприяють піднесенню освітнього та культурного рівня громадян, створюють можливості для вільної реалізації їх творчого потенціалу. Тому послідовно розвивав думку про вдосконалення і самовдосконалення людини, її моральності. У той же час, пропонує інституційні механізми реформування суспільства. Вважав за оптимальний шлях при збереженні приватної власності посилити контроль держави за економікою. Як у сфері економіки так і політики, владу надати спеціалістам у різних сферах промисловості, за сучасними термінами — технократам. Загалом погляди мислителя зберігають актуальність для сьогодення завдяки зваженому поєднанню розуміння ваги людської особистості і технологічних змін, які роблять життя людини менш тяжким.

Ключові слова: Сен-Сімон, технократизм, утопічний соціалізм, революція, еволюція, насильство, еліта, влада

*Vdovychin I. Ya.,
Doctor of Political Sciences, Professor, Head
of the Department of Theory of State and Law,
Lviv Trade and Economic University, Lviv.*

TECHNOCRATIC MODEL OF SOCIAL RELATIONS IN POLITICAL AND LEGAL VIEWS OF C.-H. SAINT-SIMON

Abstract. The article analyzes political and legal views of Saint-Simon in the context of a technocratic approach to the problems of state and law. Ideas of the thinker are revealed by using a comparative approach. Saint-Simon shaped his views under the influence of two revolutions: the American Revolution and the

French Revolution. He participated in both of them and in following after them events. All what he saw and rethought under these circumstances prompted Saint-Simon to conclude that attempts to change this world for the better using violent coup is inefficient and have opposite consequences.

At the same time it is obvious that existing social relations are ineffective and unsuitable for current technological progress. Saint-Simon defends a view that the core for change of society is a human. To improve public relations it is necessary to create conditions that promote elevation of educational and cultural level of citizens, create opportunities for free realization of creative potential. Therefore he consistently develops the idea of improvement and self-improvement of a human, his morality. At the same time, Saint-Simon offers institutional mechanisms for reforming of a society.

As the best way for achieving this he considered preserving of private property and strengthening of the state control over economy at the same time, and also empowering professionals in various fields to take control over economy and policy, in modern terms — give the power to the technocrats.

In general, views of the thinker remain relevant for today due to a balanced combination of understanding of the weight of a human personality and technological changes which make life of a human less difficult.

Keywords: Saint-Simon, technocracy, utopian socialism, revolution, evolution, violence, elite, authority.

Постановка проблеми. Сучасні кризові процеси, які ставлять під сумнів існуючі суспільні відносини, спонукають до перегляду панівних політико-правових ідей. Конструктивне вирішення наявних проблем, що у сфері соціально-економічних відносин, що морально-етичних, що управлінських чи нормотворчих, потребує об'єктивного вивчення досвіду минулого. У цьому контексті доречним є переосмислення політико-правових ідей Сен-Сімона.

Постановка завдання. У Франції XVII–XVIII століть набули широкого розповсюдження соціальні утопії, в яких суспільство добродесних тубільців протиставлялося вадам європейської цивілізації. Інший напрям соціальних утопій спирався на ідею вдосконалення суспільства за допомогою радикального насильства. Найбільш виразно це було заявлено у “змові рівних” Бабефа. На відміну від них, Сен-Сімон пропонує більш зважений шлях, в оперті на вдосконалення людини (її знань та моралі) та системи управління. У зв'язку з цим, постає завдання, якій мірі слушною є думка що погляди Сен-Сімона слід характеризувати як технократичні, і в якій мірі такий напрям реформ є ефективним.

Аналіз останніх досліджень. Актуальність налізу поглядів Сен-Сімона обумовлена майже повною відсутністю нових досліджень його інтелектуальної спадщини. Переважно це праці Васильєвського М. Г., Волгіна В. П., Володина А. И., Вольського Ст., Застенкера Н. Е. Кучеренко Г. С. періоду Радянського Союзу та західні дослідження теж XIX–XX століть. Роботи Блауг М., Гладишева А. В. надруковані на початку XXI

століття, по суті продовжують попередню традицію. Відповідно, ідеї Сен-Сімона потребують переосмислення в нових політичних та технологічних обставинах.

Виклад основного матеріалу. Спроби створити модель досконалого політичного устрою сягають античних часів. Власне термін “утопія” набув значення в політико-правовій теорії завдяки твору “Utopia” (1516), англійського гуманіста Томаса Мора в якому він, перебуваючи під певним впливом “Держави” Платона і проблем свого часу, зобразив стан ідеального державного устрою [10, с. 684–685]. Сен-Сімон теж наголошує на важливості давньогрецької політико-правової думки у формування різноманітних державно-правових концентів: “У греків людський розум почав серйозно займатись соціальним устроєм. Вони встановили принципи політики. Вони займались цією наукою як практично, так і теоретично” [6, т. I, с. 175]. Та його ідеї принципово різнилися від того напрямку соціальної утопії, який розраховував вдосконалити соціальні відносини шляхом повного руйнування попереднього суспільства. Негативним прикладом спроби таких змін, на думку Сен-Сімона була підготовка повстання Гракхом Бабефом і бабувістська програма “змови рівних”. Висловлюючи погляди людей домашинного епохи, бабувізм_показував ідеал суспільства як аграрного і ремісничого, що розвивається на основі ручної праці, в розподілі пропонував сувору “зрівнялівку”, загальний аскетизм, виявляв негативне ставлення до людей розумової праці [3, с. 18].

У свою чергу, Сен-Сімон, формуючи власний варіант реформування суспільних відносин, центральною ідеєю зробив наголос на знанні та технологічному прогресі, як основних інструментах змін. Становлення нового суспільства Сен-Сімон уявляв як тривалий процес, що має розпочатися зі створення у Франції політичної партії промисловців. Фактично ним було започатковано напрям політико-правової думки, який згодом отримав назву “технократія” [8, с. 656–657].

Мислитель розглядав державну владу як конструктивний чинник організації суспільства. Таку свою роль влада виконає лише у тому разі, коли своє головне завдання уряду побачить у створенні умов для розвитку виробництва, захисту його від безладу і різноманітних бюрократичних обмежень. Як цілісна теорія, яка передбачає перехід влади до інженерно-технічної інтелігенції, технократична концепція була запронована американським економістом Т. Вебленом. Вже у праці “Теорія неробського класу: економічне дослідження інститутів” (1899), він обгрунтував думку про необхідність зосередження управління виробництвом у руках технічних спеціалістів, виходячи з раціональної ідеї про невідповідність інтересів фінансової олігархії потребам розвитку науки і техніки. Методологічний принцип цих положень — технологічний науково-технологічний детермінізм. Його творчість значною мірою вплинула на подальший розвиток західних політико-правових ідей, зокрема у формуванні теорії “індустріального та постіндустріального суспільства”, “суспільства споживання” та інших [1, с. 113–114]. Концепція постіндустріального

суспільства передбачає що клас технічних спеціалістів стає основною професійною групою і, що найважливіше — впровадження нововведень все більшою мірою залежить від досягнення теоретичних знань. Постіндустріальне суспільство передбачає виникнення інтелектуального класу, представники якого на політичному рівні виступають як консультанти, експерти або технократи. Тобто в загальних рисах — розвиваються основні ідеї Сен-Сімона.

Сучасний технократичний варіант вдосконалення державно-правового устрою, за умов глобалізації, опертий на зміни, спричинені інформаційними технологіями, запропоновано Е. Тоффлером у праці “Третя хвиля”. Автор викладає власне бачення наслідків глобального інформаційного наступу і змін, які охопили усі сфери буття людини. Його застереження достатньо переконливі, коли він демонструє соціальні наслідки технологічного прориву: руйнуючи наші сім’ї, розхитуючи нашу економіку, паралізуючи нашу політичну систему, розбиваючи наші цінності, Третя хвиля зачіпає кожного. Вона змінює всі співвідношення сил, привілеї та прерогативи сьогоденної еліти, чие становище стало вкрай хитке, і створює тло, на якому завтра відбудуватимуться визначальні битви. “Багато в цивілізації, що народжується, суперечить старій традиції індустріальної цивілізації. Вона є водночас високотехнічною та антиіндустріальною” [9, с. 20]. Та більш сумнівними є ідеї, які, на думку мислителя, повинні запропонувати альтернативу чинному державно-правовому ладу. Для подолання породжених Третьою хвилею труднощів він закликає до радикальних змін системи управління і права. “Чим швидше ми почнемо створювати альтернативні політичні інституції, оперті на три принципи, — владу меншин, напівпрямую демократію, поділ рішень, тим кращими будуть наші можливості для мирного переходу” [9, с. 391].

Таким чином наступні мислителі, які у той чи інший спосіб обстоювали технократичний підхід до вдосконалення суспільних відносин, незалежно від того чи були знайомі з творчістю Сен-Сімона, чи ні — спирались на його ідею, що суспільний план виробництва є визначальним аспектом, викликом анархії, властивій неконтрольованому приватному підприємництву.

Виходячи зі свого технократичного бачення суспільних процесів Сен-Сімон запропонував своєрідні індикатори суспільного поступу. Головним серед них виступає розвиток наукових знань, релігії, моралі, похідним від якого є інший — добробут і щастя більшості суспільства. На думку мислителя, такий напрям суспільного розвитку об’єднає в одне суспільство населення, яке складається із різних станів, відповідно — така модель суспільних відносин стимулюватиме наукові відкриття і їх залучення у виробництво. Мислитель підкреслював: “Історія свідчить, що наукові та політичні революції чергувались між собою, що вони послідовно були один для одного то причиною то наслідком” [6, т. I, с. 203].

Сен-Сімон розглядав зміни у суспільних відносинах як наслідок і природне продовження попереднього історичного етапу. Мета історії, як науки — дати людству, на основі того що відбувається, можливість зробити

висновок про те, що буде відбуватися в майбутньому. Для характеристики динамічних та стабільних періодів в історії, Сен-Сімон пропонує їх вважати органічними та критичними періодами розвитку суспільства. Доти, поки суспільство розвивається на основі одного разу встановлених принципів, воно органічне. Коли ж з'являються ознаки нестійкості цих принципів (у сфері цінностей, ідей тощо), тоді суспільство входить у критичну фазу розвитку. Рух суспільства вперед, до нової органічної епохи вважає неможливим без науки, засвоєння знань якомога ширшими верствами. Просвітництво Сен-Сімон вважає рушійною силою розвитку суспільства [7, с. 584].

Виходячи з таких засад, Сен-Сімон вважав основним джерелом економічного зростання вдосконалення промислового виробництва, за сприяння науки і централізованого управління. Державна влада повинна зробити провідою ідеєю про організацію промисловості на раціональних засадах. Щоб ефективно реалізувати таку ідею слід забезпечити залучення до управління кваліфікованих спеціалістів, носіїв наукових і професійних знань. У той же час, необхідність в інституті приватної власності закономірно зберігає вагомий роль приватних підприємців в управлінні економічними процесами. Подолання певної суперечності, на думку Сен-Сімона буде забезпечуватись домінуванням в управлінні наукових принципів. Він вважав, що такий варіант адміністративного управління, базований на інтересах суспільства як цілості, забезпечить динамічний розвиток. Мислитель прагнув подолати вади як феодального суспільства, так і уникнути надмірних крайнощів приватного підприємництва, за прикладом поступового реформаторства звертається до досвіду Англії. “Вони знайшли тип політичної та соціальної організації, який поступово замінить собою в усіх європейських народів феодальний режим: вони є вірними охоронцями своєї конституції, яка надає кожному із них найбільшу особисту свободу, яко тільки можна користуватися в густозаселеній країні” [6, т. I, с. 183].

Ведучи мову про конкретні владні інститути, Сен-Сімон був достатньо консервативним, зберігав традиційну для тодішньої Франції спадкоємну королівську владу, яку повинні були доповнювати й урівноважувати кабінет міністрів і двопалатний парламент [11, с. 240]. У багатьох творах Сен-Сімона фігурують думки про освіченого монарха, можливість реформ зверху (внаслідок королівських декретів). Указ королівської влади, який залучить до управління країною кваліфікованих підприємців та науковців замість попередніх привілейованих станів феодального суспільства, Сен-Сімон вважав простим, раціональним і безкровним способом переходу від нераціональної системи до нової, базованої на знаннях, яка управляє виробництвом, а не людьми. Подібний процес, на його думку розпочався ще в період феодалізму, коли “промисловці вступили в союз з королівською владою проти дворянства, і завдяки наданій ними підтримці, королі отримали можливість оволодіти владою, яка перебувала в руках дворянства” [6, т. II, с. 303].

Сен-Сімон, виходячи із своїх технократичних переконань, пропонує плани перебудови суспільних відносин на засадах мирного вирішення усіх

проблем, рiшуче заперечуючи насильницьке знищення iснуючих полiтичних i правових вiдносин. Головним засобом суспiльних перетворень вважав проповiдь нової моралi. Дбаючи про цiлiснiсть своєї теорiї, вiн в останнi роки життя головну увагу придiляв духовним аспектам. Вiн наголошував, що досягнення науки, мистецтва, моралi спонукають людину до подальшого розвитку. У працях Сен-Сiмона присутнi два найважлившi елементи всiх пiзнiших технократичних концепцiй: управлiння суспiльством на наукових засадах та провiдна полiтична роль науково-технiчних спецiалiстiв. Сен-Сiмона закономірно вважають предтечею технократизму та першим його iдеологом. Та для того щоб говорити про технократiю, перш за все було необхідно, щоб сформувався достатньо численний прошарок науково-технiчних спецiалiстiв. А це сталося лише в другiй половинi ХІХ сторiччя iз завершенням промислової революцiї в краiнах Заходу, коли почалось масове впровадження машин у виробництвi, а потiм i в iнших сферах, що до певної мiри є свiдченням прозiрливостi мислителя, який зауважив майбутнiй напрям розвитку суспiльства.

Сен-Сiмон пiдкреслював, що є двi основнi сили розвитку суспiльства: прогрес людського знання i розвиток економiки. Так, у середньовiччi провiдну роль виконували духовенство i вiйськова знать, промисловiсть перебувала на примiтивному рiвнi. Завдяки технологiчним змiнам промисловiсть поступово набувала ваги, а разом з нею посилювалися позицiї промисловцiв. Вони отримують вплив i на полiтичну владу. Мислитель вважав, що в нових полiтичних i економiчних обставинах вже є неможливо передумови для створення нового господарського i суспiльного ладу, в якому правлячим класом стають тi, хто довiв свою перевагу завдяки провiднiй ролi у створеннi нацiонального багатства i знанням. Обстоювана ним промислова система пропонувала знищити рiзноманiтнi становi привiлеї та створити умови для вiльно розвиватку людських здiбностей, пiдприємницької iнiцiативи й творчостi. “Ось той шлях адмiнiстративної влади — твердий, прямий i чесний, по якому пiдуть люди науки, мистецтва та промисловостi, коли їм буде довірено керiвництво спiльними iнтересами” [6, т. II, с. 336–337]. К.-А. Сен-Сiмон стверджував, що за умов “iндустрiалiзму”, так вiн називає новий суспiльний лад, власнiсть буде знаходитися пiд контролем суспiльства i даватиме власнику право на певну частку як винагороду за пiдприємницький успiх. Мислитель обстоював позицiю, що багатство повинна успадковувати не сiм’я, а держава, оскiльки це сприятиме поступу людської цивiлiзацiї до тiснiшої спiвпрацi та взаємодiї. Вiдповiдно, вiдбудеться прехiд функцiй держави у напрямку керiвництва речами замість керiвництва людьми. Сен-Сiмон вважає, що метою суспiльної органiзацiї повинно бути оптимальне використання для забезпечення потреб людини знань, здобутих наукою, мистецтвом i людським вмiнням. Щоб уникнути соцiальної напруги уряду слiд сприяти поширенню знань, їх розвитку серед усiх верст суспiльства i забезпечити громадянам охорону i свободу у їх виробничiй дiяльностi [5, с. 132]. Вiн був переконаний, що основнi закони повиннi бути спрямованi на те, щоб чiтко встановити i чесно

провадити справи, які необхідно буде реалізовувати суспільству з метою фізичного і морального вдосконалення буття усіх його громадян [4, с. 146–147]. Рушійною силою суспільного розвитку вчений вважав освічених людей. Він заперечував революційні методи створення нових суспільних відносин і наголошував на реформах як єдиній можливості переходу до суспільства, базованому на знаннях і соціальній справедливості. На прикладі Французької революції Сен-Сімон показує небезпеки насильницької зміни некваліфікованими людьми суспільного ладу: “Французька революція розпочинається кілька років після видання “Енциклопедії”; на поверхню, як піна, піднімається чернь; безграмотний клас заволодіває усією владою і в результаті своєї неспроможності приводить до голоду серед достатку” [6, т. I, с. 207].

Тому політичні зміни, на його думку, реорганізація суспільних відносин, повинні відбуватися без безпосередньої участі народу. Мислитель розраховував, що в новому, технократичному суспільстві, де буде запроваджена централізація виробництва, єдині норми поведінки, зросте продуктивність праці, а тому відпаде необхідність в різного роду державно-правових інститутах із усіма їх численними установами і посадами, які обтяжливі для суспільства. Сен-Сімон сподівався що політику й управління, вдасться спростити до поточного адміністрування: управління речами та виробничими процесами. До певної міри такі ідеї мали нереалістичний характер, про що свідчить надто спрощене розуміння Сен-Сімоном підсвідомих потягів людської натури: “Що ж стосується великих промисловців, то вони б вважали великою честю не отримувати ніякої винагороди за свою працю по управлінню суспільним багатством” [6, т. II, с. 342].

Для Сен-Сімона основний принцип, що забезпечить ефективність суспільних відносин, базованих на засадах технократизму, чи як він вживає — “промислової системи” — викорінення “усякого паразитизму”. Вважав, що “промислова система” у перспективі буде системою максимально можливої рівності, але при цьому засуджував “пристрасть до повної рівності”. В “розумному” суспільстві зберігається приватна власність. “Промислове суспільство”, за Сен-Сімоном, буде побудоване за ієрархічним принципом: критерієм знаходження на тому чи іншому щаблі соціальної драбини будуть виключно здібності людини (“ієрархія здібностей”), буде заборонено право спадкування для того, щоб вирівняти всіх у можливостях, запобігти неробству, дати кожному “почати з нуля” та домогтися тих позицій у суспільстві, які відповідають його здібностям [7, с. 584–585]. Своєрідний варіант меритократії.

Сен-Сімона достатньо обґрунтовано можна вважати засновником “технократичного” варіанту суспільного ладу. Майбутнє суспільство базуватиметься на промисловості, що сам Сен-Сімон розглядає досить широко. “Індустріалом” він називає кожного, хто не ухилятиметься від суспільно корисної праці у будь-якій сфері людської діяльності: промисловому чи сільськогосподарському виробництві, сфері послуг. Для

Сен-Сімона індустріальна система — це не лише нові “технократичні” можливості виробництва, що згодом забезпечуватиме матеріальні потреби людини, а й зміна суспільних відносин, середовища, умови для чого сторила вже індустрія базована на необмеженому приватному підприємстві. Сен-Сімон розраховував що зміна характеру управління сприятиме переходу до більш асоційованого суспільства. Сен-Сімон пропонує здійснювати управління економікою асоціації уповноважених індустріалами (“технократів”). Законодавчу владу буде здійснювати палата депутатів, її буде також наділено повноваженнями опрацьовувати закони, що стосуватимуться перш за все питань забезпечення добробуту країни. Ведучи мову про засоби забезпечення успіху реформ, Сен-Сімон наголошує на двох принципових моментах, дотримання яких, на наш погляд, визначає дієвість реформ. По-перше, реформи слід реалізовувати швидко, шляхом радикальної зміни базових засад, які втратили свій конструктивний характер. По-друге, революція (він має на увазі — французька), при всьому своєму насильницькому характері не зійшла необхідних змін базових принципів, так як вона нічого не змінила в основах, які становлять сенс феодального ладу [6, т. II, с. 349–350.].

Сен-Сімон сподівався, що управління асоціацією здійснюватимуть найбільш обдаровані й досвідчені вчені та підприємці. Вчені розроблятимуть відповідні наукові засади як технології управління так і технології виробництва, а помисловці реалізовуватимуть їх ідеї у практику. На думку мислителя, власне ідеї та доктрини мають стати вирішальними агентами соціальної трансформації. Мислитель обстоював позицію, що перш за все свідома діяльність дозволяє забезпечити в суспільстві дотримання закону та належні матеріальні умови життя. Виходячи з таких позицій, Сен-Сімон вважає за необхідне створення нової філософії, домінуюче місце у якій мала зайняти наука про людину, суспільна наука, тотожна природознавчим та точним наукам, набути статусу “позитивної” (тобто спиратися на спостереження і факти). У сфері пізнання суспільних процесів повинні бути використані ідеї закономірності та принцип детермінізму, які засвідчили свою результативність у природознавстві. Основне завдання “позитивної” соціальної науки — запропонувати найкращу для певної епохи систему суспільних відносин. Суспільні системи формуються не в результаті збігу обставин, а закономірно, на підставі поступу людського розуму. Кожна нова система — крок уперед у розвитку суспільства [7, с. 584]. Вже згодом, аналізуючи історичний і свій особистий досвід, він писав: “Французькі установи зносились, вони перестали бути тими пружинами, тими органічними коліщатами, дії яких прискорюють рух політичного тіла” [6, т. I, с. 295].

Власні “технократичні” ідеї Сен-Сімон конкретизує у праці “Про промислову систему”. Він звертається до короля, членів палати депутатів, землевласників, крамарів, промислових підприємців, наголошуючи, що основна причина кризи, яку переживає сучасне йому суспільство — системна криза усіх суспільних відносин. Він досить точно дає її опис: “зміст цієї

кризи полягає у переході від феодальної і теологічної системи до промислової та наукової. Вона неминуче буде тривати до того часу, поки повністю не завершиться утворення нової системи” [6, т. II, с. 35]. Сен-Сімон пропонував схему суспільного поступу, за якою кожна конкретна суспільна система базується на певній системі поглядів і переконань, і якщо відповідні погляди і переконання занепадають, пануючі до того суспільні відносини втрачають підтримку. Зокрема, свою ідею він спирав на світоглядні наслідки Просвітництва, які призвели до руйнування феодального ладу. Тільки новий рівень ідей — сучасні “позитивні” науки — можуть бути основою для постфеодального, індустріального порядку. Сен-Сімон вважав, що лише всебічний розвиток виробництва завдяки ефективному використанню наукових досягнень може забезпечити зростання добробуту працюючих верств населення. На його думку, об’єднуючою соціальною метою повинна стати продуктивна праця, інструментом, який забезпечить підготовку адміністраторів на нових засадах, повинна стати “позитивна” наука, яка поєдна у собі науку про виробництво і про суспільство. “По своїй організації людський рід призначений жити в суспільстві. Він покликаний жити раніше під урядовим режимом, а досягнувши достатніх успіхів в становищі наук та промисловості, він повинен перейти від урядового чи воєнного режиму, до адміністративного, чи промислового, режиму” [6, т. II, с. 189]. Таким чином Сен-Сімон чітко окреслював основні риси технократичної моделі суспільства — суспільства меритократичного, де влада належить науково-технічним спеціалістам. У зв’язку з цим наголошував на взаємодії науки (теоретичного знання) та індустрії (будь-якої виробничої діяльності) як ключових чинників формування розвинутих типів суспільства. “Досвід показав їм (лібералам) що правління неосвіченого класу найбільш неприйнятне з усіх. На щастя, влада не може довго перебувати в таких руках” [6, т. I, с. 325]. Виходячи з таких історичних аналогій до певної міри можна погодитись з думкою, що пропонований Сен-Сімоном варіант технократизму є однією з течій теорії еліт, у відповідності до якої, із зростанням впливу науки, техніки на всі сфери суспільного життя, вчені, технічні спеціалісти об’єктивно змушені зосереджувати у своїх руках не тільки виробничі та науково-дослідницькі функції, а й політичну владу. Тому, враховуючи значення впливу науково-технічної революції на життя суспільства, керівництво державою має здійснюватися кращими представниками науково-технічної інтелігенції, що приводить до виникнення нової суспільно-політичної системи — технократії. Втілення такого політико-правового проекту потребує відповідного світоглядного забезпечення.

Сен-Сімон був переконаний, що вся попередня філософія мала на меті лише руйнування існуючих систем, тому своє завдання вбачав у створенні нової філософії заснованої на фактах соціальної науки про людину, яка б більше орієнтувалася не на теоретичні узагальнення соціального життя, а на практичні проблеми. Мислитель, аналізуючи причини і характер французької революції, робить висновок, що революції є наслідком поєднання масової бідності та прагненням знедолених до рівності та перерозподілу багатства.

Це у свою чергу занурює суспільство у хаос й анархію. У випадку реформування суспільства на основі його варіанту “технократизму”: духовна влада в руках учених, світська – власників; влада ж вибирати людей для виконання обов’язків великих вождів людства — у руках народу, усім станам суспільства стане краще [7, с. 584]. Сен-Сімон одним із перших мислителів дав опис технократичного суспільства (“індустріальної системи”), спробував визначити можливі шляхи його розвитку, спираючись на запропоноване мислителем положенням, згідно з яким конкретний тип суспільства формується на характерній для нього системі філософських поглядів. Як тільки відповідна система переконань перестає бути актуальною для суспільної свідомості, держано-правовий лад занепадає. Зокрема, руйнування феодальної системи було спричинено перемогою Просвітництва над теологією. З цього випливав висновок, що лише нова, (“позитивна наука”), альтернативна ще фактично живій у багатьох сферах, феодальній системі світобачення, дозволить сформувати засади постфеодального, індустріального ладу, за якого політика з управління людьми перетвориться у науку управління виробництвом [5, с. 132]. Водночас, Сен-Сімон розумів, що утвердження суспільних відносин базованих на абсолюті приватної власності спровокувало розвиток егоїзму та індивідуалізму, породило культ грошей, прагнення наживи, конкуренцію між людьми. Сен-Сімон не міг вважати такі порядки розумними і справедливими, оскільки з ними він пов’язував нову, не менш глибоку за попередню, соціальну та політичну кризу суспільства. Він жорстко критикував існуючі інститути управління, вважаючи чиновницький апарат надто роздутим, на утримання якого народу доводиться витратити великі кошти (податки). Серед вищих урядових чиновників, членів уряду ледве не узаконені хабарництво і підкуп. Усе це, на думку Сен-Сімона, є беззаперечним свідченням глибокої суспільної кризи. І оптимальний варіант — щоб не занурювати суспільство у системну кризу соціального протистояння — мирні реформи на засадах індустріалізму (технократизму).

Висновки. Вважаючи сучасне йому суспільство недосконалим і передбачаючи його крах, Сен-Сімон запропонував план докорінної змін, виходячи із переконання у важливій ролі “індустріалів” (промисловців), для суспільного життя та необхідності раціональної організації промисловості на основі наукових знань, як найважливішого фактора вдосконалення суспільних відносин. Щоб уможливити перехід від одного суспільного устрою до іншого, він вважав за необхідне чітко окреслити майбутній технократичний режим і ознайомити з ним найвпливовіших промисловців, дбаючи про максимальне використання їх можливостей в інтересах промисловості та виробників. Такий підхід очевидно демонструє спрощене розуміння суспільних відносин, та він містить раціональну основу, пропонує реформування політико-правових відносин через діалог, а не через насильницькі зміни, Водночас, привертає увагу до проблеми — успіх такої моделі дій є можливим у випадку взаємодій різних сторін-суб’єктів політичного та економічного процесів.

Література:

1. Веблен Торстейн Бунде // Історія політичної думки. Навчальний енциклопедичний словник-довідник / За заг. ред. д.п.н. Хоми Н. М. [В. М. Денисенко, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]. — Львів : Новий Львів-2000, 2014. — 765 с. — С. 113–114.
2. Волгин В. П. Сен-Симон и сенсимонизм / В. П. Волгин. — М.: Изд-во АН СССР, 1961. — 158 с.
3. Инглези Р. М. Мыслители и революционеры. Европа и Америка XVII-XIX вв. / Р. М. Инглези, Б. А. Каменецкий. — М. : Книга, 1986. — 64 с.
4. Корнійчук Л. Історія економічних учень : навч.-метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни / Корнійчук Л.; Київський національний економічний ун-т. — К.: КНЕУ, 2002. — 284 с.
5. Мірошніченко М. І. Історія вчень про державу і право : навч. посібник / М. І. Мірошніченко, В. І. Мірошніченко. — К.: Атіка, 2007. — 224 с.
6. Сен-Симон. Избранные сочинения / Сен-Симон. — М. : Издательство Академии наук СССР, 1968. — Т. I. — 468 с; Т. II. — 486 с.
7. Сен-Симон Клод-Анрі де Рувруа // Історія політичної думки. Навчальний енциклопедичний словник-довідник / За заг. ред. д.п.н. Хоми Н. М. [В. М. Денисенко, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.] — Львів : Новий Львів-2000, 2014. — 765 с. — С. 583–585.
8. Технократія // Політологічний енциклопедичний словник / Упоряд. В. П. Горбатенко; За ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. — 2-е вид, доп. і перероб. — К.: Генеза, 2004. — С. 656–657.
9. Тоффлер Е. Третя хвиля / Е. Тоффлер. — К. : Всесвіт, 2000. — 480 с.
10. Утопія політична // Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В. П. Горбатенко; за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. — 2-е вид., доп. і перероб. — К.: Генеза, 2004. — С. 684–695.
11. Шульженко Ф. П. Історія політичних і правових вчень / Ф. П. Шульженко, Т. Г. Андрусак. — К. : Юрінком Інтер, 1999. — 304 с.

References:

1. Veblen Torstein Bunde // Istotia politychnoi dumky. Navchalniy encyklopedychniy slovnyk — dovidnyk. / zag.red.d.p.n.Khomyn N. M. [V.M. Denisenko, L.Ya. Ugrin, G.V. Shipunov ta in.]. — Lviv : Noviy Lviv-2000, 2014 — 765 s. — S. 113–114.
2. Volgin V. P. Saint-Simon i sensimonizm / V. P. Volgin. — M. : izd-vo AN SSSR, 1961. — 158 s.
3. Inglesi R. M. Misliteli i revolycionery. Evropa i America XVII-XIX vv. / R. M. Inglesi, B. A. Kamenetskiy. — M. : Kniga. — 64 s.
4. Korniychuk L. Istoriya ekonomichnih uchen : navch.-method. posibnyk dlia samostiynogo vuvchenia discipliny / Kievskiy nacionalniy ekonomichniy un-t. — K. : KNEU, 2002. — 284 s.

5. Mirosnichenko M. I. Istoriya vchen pro derzhavu i pravo : navch. posibnyk / M. I. Mirosnichenko, V. I. Mirosnichenko. — K . : Atika, 2007. — 224 s.
6. Sen-Simon. Izobrannyye sochinenniya / Sen-Simon . — M . : Izdatelstvo Akademiyi nauk SSSR, 1968. — T. I. — 468 s.; T. II. — 486 s.
7. Sen-Simon Clod-Anri de Ruvrua // Istoriya politychnoi dumky. Navchalnyy encyklopedychnyy slovnyk — dovidnyk / zag. red. D.p.n. Chomy N. M. [V. M. Denisenko, L. Ya. Ugrin, G. V. Shypunov ta in.] — Lviv : Novyy Lviv-2000, 2014. — 765 s. — S. 583-585.
8. Tehnokratiya // Politologichnyy encyklopedychnyy slovnyk/ uporyad. V. P. Gorbatenko; Za red. Yu. S. Shemshuchenka, V. D. Baibkina, V. P. Gorbatenko. — 2-e vyd., dop. i pererob. — K . : Genesis, 2004. — S. 656–657.
9. Toffler E. Tretya hvilya / E. Toffler. — K . : Vsesvit, 2000. — 480 s.
10. Utopia politychna // Politologichnyy encyklopedychnyy slovnyk / uporydnyk V. P. Gorbatenko; za red. Yu. S. Shemshuchenka, V. D. Babkina, V. P. Gorbatenka — 2-e vyd., dop. i pererob. — K . : Genesis, 2004. — S. 684–695.
11. Shulzhenko F. P. Istoriya politychnykh I pravovykh vchen / F. P. Shulzhenko, T. G. Andrusyak — K . : Yurincom Inter, 1999. — 304 s.